

Тема 9-10. Методи вступної частини уроку

1. Як обрати метод для вступної частини уроку
2. Асоціативний куш.
3. Дерево передбачень.
4. Істинні та хибні висловлювання.
5. Кластер.
6. Кошик ідей.
7. Мозковий штурм.
8. Обговорення ідей в загальному колі.
9. Припущення на основі запропонованих слів.
10. Робота в парах.
11. Таблиця «З-Х-Д».
12. Вірю – не вірю.
13. Читання з передбаченням.

1. Як обрати метод для вступної частини уроку

Коли ми вибираємо методи для цієї частини уроку, слід пам'ятати про обмежений час (усе разом не більше ніж 7–10 хвилин). Тому нам потрібний лиш один метод, найкраще такий, що дає змогу одночасно забезпечити мотивацію учнів та їхню зацікавленість новою темою. З цього погляду добре спрацюють методи, пов'язані з передбаченнями учнів, наприклад кошик ідей, дерево передбачень, вірю – не вірю.

Усі ці методи запрошують учнів актуалізувати їхні знання й передбачити, як «виглядатимуть» нові знання, що пропонуватимуться на уроці (які нові поняття, ідеї, явища досліджуватимуться і що ми побачимо). Причому важлива не правильність передбачень і думок, а їх обґрунтування, чого вчитель вимагає через запитання: *чому ви так думаєте?* Зробивши різні передбачення, які вчитель зафіксує у вигляді переліку чи схеми, більшість учнів з нетерпінням очікує продовження уроку, коли можна буде порівняти думки з фактами чи науковими ідеями.

Гарним способом актуалізації та мотивації може бути постановка вчителем проблемного (відкритого) запитання та попереднє обговорення того, яких знань потребують учні, щоб відповісти на нього, і чому. Наприклад, у початковій школі: *чому падає дощ?*

Або в старшій: *як людство може вплинути на процеси глобального потепління?*

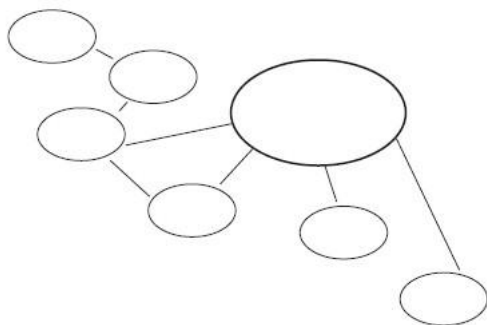
Поставлене запитання може бути спірним (таким, що передбачає протилежні погляди), наприклад: *чи хотіли б ви опинитися на місці Попелюшки? чи могла Українська Центральна Рада втримати владу?* Тоді варто додати голосування учнів за позиції «так» або «ні» й записати результати на дошці. Фіксування результатів у будь-якій формі обов'язкове. До них учитель повернеться наприкінці уроку й разом з учнями порівняє їхні уявлення на початку й після опрацювання теми. Це важливо не лише як логічне завершення уроку, а і як можливість для учнів оцінити власне просування в матеріалі та підтримка мотивації до подальшого навчання.

Ефективним способом актуалізації знань може бути, наприклад, мозковий штурм із записом думок учнів чи кластер зі записом основних понять і термінів, які називають і тлумачать учні, і встановленням зв'язків на схемі за допомогою стрілок та ліній.

Як свідчать спостереження, найпоширенішим і найбільш економним з погляду часу методом актуалізації є постановка вчителем запитань. У такому випадку ефективною буде заздалегідь продумана система запитань. Вона може бути побудована як така, що розширюється (від конкретних, відомих учням фактів чи явищ до широкого кола ідей про їхній розвиток чи зміну), або як така, що звужується (від загальних уявлень учнів до конкретних сторін чи характеристик, які вивчатимуться на уроці).

Якщо ж у цьому моменті уроку вам потрібно перевірити домашнє завдання учнів (знання, які запам'ятали учні), краще зробити це швидко шляхом тестування, диктанту понять, виконання завдань на картках тощо, які вчитель перевіряє поза уроком або із залученням учнів до само- та взаємоперевірки за еталоном.

2. АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод застосовують для графічної організації асоціацій, образних уявлень учнів, що виникають у них на основі нової теми до її вивчення. Допомагає якнайдетальніше змальовувати інформаційне поле, дотичне до теми. Один з різновидів мозкового штурму.

Як організувати роботу

Учитель пише посередині аркуша ключове поняття / назву нової теми, запрошує учнів подумати про асоціації, які в них виникають, коли чують це поняття, та записує всі слова, що спадають учням на думку, не оцінюючи й не перефразовуючи їх; прямими лініями позначає зв'язки між ними.

Нові слова також можуть викликати в учнів асоціації – їх слід записувати, одразу позначаючи відповідний зв'язок.

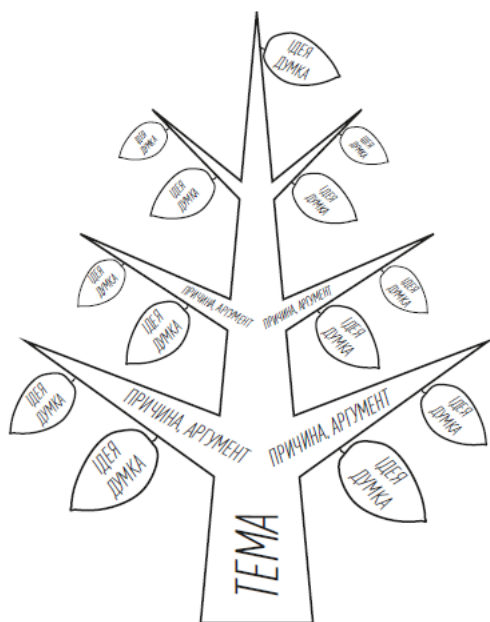
Робота триває доти, доки ідеї не вичерпаються.

Якщо схему учні складають у загальному колі, учитель або учень записує слова та одразу позначає зв'язки. Для цього автор асоціації має сказати, від якого слова в нього виникли нові асоціації.

Складена схема є основою для подальшої роботи, наприклад перевірки наприкінці основної частини.

Учні можуть скласти схему індивідуально або в парах, а потім презентувати на загальне коло.

3. ДЕРЕВО ПЕРЕДБАЧЕНЬ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод дає змогу навчити учнів формулювати припущення щодо розвитку сюжетної лінії в оповіданні, повісті або стосовно явища, події, що вивчатиметься, обґрунтовувати, пояснювати та систематизувати кожне з цих припущень.

Як організувати роботу

Учитель пропонує учням перед читанням тексту чи аналізом ситуації (соціальної, правової, морально-етичної) скласти схему «Дерево передбачень».

Для цього він запрошує учнів, орієнтуючись на назву тексту / тему уроку, передбачити, якими будуть елементи змісту.

Якщо мова йде про проблему, яку потрібно розв'язати, можна передбачити можливі варіанти розвитку ситуації. Слід наголосити, що кожне із передбачень має бути обґрунтоване.

Результати роботи зображують на схемі «дерева», де «стовбур» – це тема, «листочки» – передбачення (що?), «гілки» – аргументи, обґрунтування передбачень (чому так?).

4. ІСТИННІ ТА ХИБНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод спрямований на осмислене опрацювання учнями тексту. Він допомагає навчити їх визначати істинність / хибність наданих тверджень, обґрунтовуючи це; зіставляти власні думки з текстом і пояснювати, у чому полягають відмінності між їхніми передбаченнями й тим, про що йдеться в тексті, пояснювати, чому виникли відмінності.

Застосовують при переході від вступної до основної частини уроку або в основній частині уроку перед опрацюванням учнями тексту.

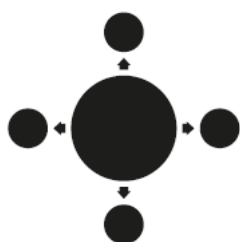
Як організувати роботу

Учитель пропонує учням перелік з кількох тверджень (не більше ніж 10), створених на основі тексту, який вони вивчатимуть. Читаючи послідовно кожне твердження,

він просить учнів визначити (для себе) його істинність або хибність та обґрунтувати свою думку вголос.

Після ознайомлення учнів з основною інформацією, слід повернутися до цих тверджень та запропонувати учням оцінити, чи збіглися / не збіглися їхні думки щодо кожного твердження з тим, про що йдеться в тексті.

5. КЛАСТЕР

Мета застосування методу та його потенціал

Метод сприяє формуванню в учнів навичок графічної організації інформації; може бути засобом систематизації відомої учням інформації до знайомства з новою темою.

У вступній частині уроку метод дає змогу актуалізувати опорні знання учнів із фокусуванням на темі уроку.

Як організувати роботу

Метод передбачає виокремлення смислових одиниць тексту й графічне оформлення їх у певному порядку.

Хід роботи такий.

Учитель на дошці (або учні в зошитах) зображує модель «сонячної системи»: у центрі «зірка» – це тема або вихідне поняття уроку, навколо неї «планети» – великі смислові одиниці, які потрібно з'єднати лінією із «зіркою», з іншими «планетами» та їхніми «супутниками».

Учням можна дати таку інструкцію:

1. Посередині чистого аркуша (класної дошки) напишіть ключове слово або речення, яке є «серцевиною» ідеї, теми.

2. Навколо «накидайте» слова або поняття, що відбивають ідеї, факти, які підходять для цієї теми (модель «планета та її супутники»).

3. По ходу записів з'єднуйте слова прямими лініями з ключовим поняттям (у кожного із «супутників» теж з'являться «супутники», нові логічні зв'язки).

Результатом роботи буде структура, яка графічно показує міркування на тему, визначає її інформаційне поле.

Метод нагадує асоціативний куш, проте в першому випадку актуалізуються образні уявлення учнів. У складанні кластера ми спираємося на абстрактні поняття і терміни, засвоєні учнями.

Працюючи над кластером, дотримуйтеся таких правил:

- записуйте все, що спадає на думку, – дайте волю уяві та інтуїції;
- продовжуйте роботу доти, доки не вичерпаються час або ідеї;
- будуйте якомога більше зв'язків;
- не дійте за наперед визначеним планом.

Під час аналізу отриманого кластера як «поля ідей» можна конкретизувати напрями подальшого дослідження теми.

6. КОШИК ІДЕЙ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод дає змогу актуалізувати опорні знання учнів, з'ясувати все, що вони знають або думають з обговорюваної теми уроку, мотивувати їхню пізнавальну діяльність, підвищити активність учнів, сприяти подальшому осмисленому читанню тексту.

Як організувати роботу

На дошці вчитель зображує «кошик», у який умовно збиратиме те, що учні знають з теми, яка вивчатиметься на уроці.

Діяльність організують так. Учитель ставить запитання про те, що відомо учням про проблему чи тему уроку. Спочатку кожний учень пригадує (за завданням учителя записує в зошиті) все, що знає (1–2 хвилини). Потім учні можуть обмінятися інформацією фронтально або в парах. Учні діляться одне з одним знаннями чи уявленнями (не більше ніж 3 хвилини). Це обговорення має бути організованим, наприклад учні мають з'ясувати, у чому збіглися їхні уявлення, з приводу чого виникли розбіжності.

Далі учні озвучують, а вчитель коротко записує у вигляді тез їхні думки, «складаючи» в «кошик ідей» факти, думки, імена, поняття, ідеї стосовно теми уроку (не коментуючи, навіть якщо вони помилкові). Зазвичай зручніше записувати фактичні знання в нижню частину кошика, а ідеї, питання – у верхню. Потім у ході уроку ці розрізнені у свідомості учня факти або думки, проблеми та поняття можуть бути пов'язані в логічні ланцюжки.

Для учнів буде цікаво повернутися до вмісту «кошика» наприкінці засвоєння нового матеріалу й порівняти. Так урок набуває логічного завершення.

7. МОЗКОВИЙ ШТУРМ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод сприяє навчанню учнів висловлювати гіпотези про розв'язання конкретної проблеми або змісту теми, сприймати думку іншої людини, порівнювати власні міркування з думками інших, оцінювати думки.

У вступній частині уроку метод дає змогу зібрати від усіх учнів протягом обмеженого часу якомога більше ідей про наявні в них знання, які стануть у пригоді під час вивчення нової теми.

Метод може бути також мотивувальною «зав'язкою» уроку, переходом чи містком між відомою учням інформацією та новою. У такому випадку відкрите запитання може бути сформульоване таким чином, щоб спрямувати міркування учнів у відповідному напрямі.

Як організувати роботу

Після постановки відкритого запитання, з якого учні висловлюватимуться (його слід записати на дошці / аркуші паперу), учитель запрошує всіх озвучити ідеї, коментарі, навести фрази чи слова, пов'язані з цим запитанням.

Коли учні висловлюють ідеї, учитель записує всі пропозиції на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх подання без зауважень, коментарів, запитань.

Зверніть увагу на деякі моменти:

1. Під час висування ідей не пропускайте жодної. Якщо оцінювати ідеї під час висловлювання, учні зосередяться на їх відстоюванні, а не на спробах запропонувати нові, досконаліші.

2. Підтримуйте й фіксуйте навіть фантастичні ідеї. Якщо під час мозкового штурму їх небагато, можливо, учні піддають свої ідеї цензурі.

3. Заохочуйте висування більшої кількості ідей, адже кількість часто породжує якість. За умов висування великої кількості ідей учасники мозкового штурму мають можливість пофантазувати.

4. Спонукайте учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна раніше висунутих ідей часто породжує нові, які перевершують первинні.

У класі можна вивісити такий плакат:

А. Кажіть усе, що спаде вам на думку.

В. Не обговорюйте і не критикуйте висловлювання інших.

С. Можна повторювати ідеї, запропоновані будь-ким.

Д. Розширення запропонованої ідеї заохочується.

Час на висування ідей – від 5 до 10 хвилин.

По закінченню роботи обговоріть (узагальніть, систематизуйте) з учнями й оцініть запропоновані ідеї.

8. ОБГОВОРЕННЯ ПИТАННЯ В ЗАГАЛЬНОМУ КОЛІ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод дає змогу прояснити певні положення, привернути увагу учнів до відомих тез, ідей, понять навчального матеріалу, зробити перехід до нового матеріалу, а отже, мотивувати їх.

Як організувати роботу

Учитель ставить учням відкрите запитання, яке має бути зрозумілим усім до початку обговорення. Коли метод пропонують уперше, слід пояснити учням, що в обговоренні треба взяти участь якомога більшої кількості осіб.

Учні висловлюються за бажанням. Учитель має заохочувати всіх до рівної участі та висловлення ідей. Обговорення триває доти, доки є охочі висловитися. Учитель у разі потреби чи бажання бере слово наприкінці обговорення. Він може висловити власну думку або підсумувати міркування учнів.

Ключем ефективного обговорення великою групою є те, як учитель ставить запитання. Слід уникати закритих запитань, таких, на які можна відповісти коротко – так або ні.

Ефективними будуть відкриті запитання, що починаються з питальних слів «як», «чому», «який» тощо або інші запитання, що потребують від учнів високого рівня мислення.

Те, як учитель реагує на запитання та коментарі учнів, є вирішальним у створенні навчальної атмосфери. Слід демонструвати повагу до всіх, дякуючи кожному учню за запитання і висловлювання. Це стимулюватиме учнів продовжувати ділитися цінною інформацією, яку вони могли б за інших обставин відкинути як нудну, нетипову, недоцільну, зайву.

Учитель має запобігати домінуванню будь-кого під час обговорення. Це можна зробити, сказавши: «А тепер послухаймо, що скаже хтось інший» або «Я хотів би, щоб усі мали можливість висловитися».

При цьому слід пам'ятати, що велика кількість загальних обговорень у класі призводить до втоми й нудьгування учнів.

9. ПРИПУЩЕННЯ НА ОСНОВІ ЗАПРОПОНОВАНИХ СЛІВ (ТЕРМІНІВ)

Мета застосування методу та його потенціал

Метод навчає учнів слухати або читати активно, аналізуючи текст; формулювати й обґрунтовувати власні припущення та гіпотези про зміст, розвиток подій (думок автора) в тексті, звертати увагу на важливі слова, використовувати жанр для того, щоб знати, що варто очікувати від тексту, учить співпрацювати з іншими учнями, розв'язуючи завдання / проблеми.

Припущення про те, що міститиметься в тексті, на основі слів з цього тексту підвищує допитливість учнів та їхню готовність учитися. Це також може подолати відстороненість / дистанцію, яку відчувають окремі учні щодо письмових текстів. Наприклад, їм буде цікавіше прослухати розповідь, написану професійним письменником, адже вони самі демонструють, що теж здатні придумати історії.

Як організувати роботу

До початку уроку вчитель вибирає 5–6 опорних ключових (тих, що вказують на основні ідеї, важливі події або головних персонажів) слів, понять із запланованого для роботи тексту. Записує ці слова / поняття на дошці в тій послідовності, у якій вони подані в тексті, та говорить учням, що вони траплятимуться в розповіді чи тексті.

Далі вчитель запрошує учнів у парах подумати над словами й скласти кілька речень, у яких були б поєднані всі ці слова / терміни.

Потім він пропонує учням поєднати ці речення у зв'язний текст (історію), що має коротко передавати їхні уявлення про зміст тексту, який вони читатимуть чи слухатимуть (3–4 хвилини).

Учитель пропонує кільком парам прочитати створений ними текст або переповісти складену історію; вислуховує не коментуючи.

Після читання тексту слід запросити учнів порівняти їхні попередні передбачення з інформацією, представленою в тексті.

10. РОБОТА В ПАРАХ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод сприяє розвитку в учнів навичок спілкування, формулювання своєї думки, вислуховування та сприйняття думки іншої людини, вмінню домовлятися – доходити до спільного рішення, порівнювати та оцінювати власну та іншу думки. Застосовують на всіх етапах уроку, коли потрібно дати час учням подумати, обмінятися ідеями, а потім озвучувати свої думки класу.

У вступній частині уроку роботу в парах застосовують для актуалізації опорних знань учнів.

Як організувати роботу

Учитель пропонує учням завдання, ставить запитання для невеликого обговорення відомих їм понять чи фактів, виконання пізнавального завдання, взаємоперевірки домашнього завдання. Після оголошення інструкції слід дати учням 1–2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально.

Далі вчитель об'єднує учнів у пари, просить визначити, хто з них висловлюватиметься першим, та пропонує обговорити свої ідеї одне з одним. Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі та спільне обговорення. Це допомагає учням звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди (консенсусу) щодо відповіді або рішення.

Після закінчення часу кожна пара представляє результати роботи на загальне коло, обмінюється ідеями та аргументами з класом. Це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності учнів.

У вступній частині уроку можна запропонувати учням у парах швидко виконати вправи, наприклад:

- обговорити короткий текст, завдання;
- узяти інтерв'ю в партнера й визначити його ставлення до читання, відео, іншої навчальної діяльності;
- відповісти на запитання чи розробити разом запитання до вчителя та однокласників;

- протестувати одне одного;
- перевірити домашнє завдання одне в одного.

11. ТАБЛИЦЯ «З-Х-Д»

(ЗНАЄМО – ХОЧЕМО ДІЗНАТИСЯ – ДІЗНАЛИСЯ)

Мета застосування методу та його потенціал

Метою методу є навчання учнів графічної організації інформації, логічного й змістовного структурування та систематизації матеріалу, формулювання запитань, аналізу просування учнів у матеріалі та результатах уроку.

Таблиця добре вписується в структуру уроку, охоплюючи три його частини: перша частина методу (перший стовпчик) доречна на початку уроку, друга – є переходом від вступної до основної частини, а третя – у ході основної для фіксації засвоєного учнями.

При застосуванні методу учні: 1) пригадують те, що вже знають; 2) ставлять запитання; 3) підтверджують свої нові знання.

Як організувати роботу

Учитель пропонує учням скласти таблицю з трьох колонок.

Знаємо	Хочемо дізнатися	Дізналися
-	-	-
-	-	-

Разом з учителем учні покроково заповнюють (на дошці та/або в зошитах) таблицю.

1. До ознайомлення з текстом або змістом теми заповнюють першу колонку «Знаємо», де учні подають відому їм інформацію, яку вчитель коротко фіксує.

2. Учитель пропонує учням сформулювати запитання, що ще з цієї теми вони хочуть дізнатися, і заповнює другу колонку «Хочемо дізнатися».

Роботу з таблицею продовжують в основній частині уроку.

12. ВІРЮ – НЕ ВІРЮ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод навчає учнів оцінювати твердження на основі власних знань (уявлень), порівнювати та аналізувати, знаходити підтвердження чи спростування своєї позиції в тексті.

У вступній частині уроку метод доречний для актуалізації опорних знань і мотивації пізнавальної діяльності учнів.

Як організувати роботу

Кожний учень має перед собою (або одну на дошці) таблицю (див. нижче). Учитель послідовно читає складені заздалегідь запитання, кожне з яких починається зі слів «Чи вірите ви, що...», а учні послідовно ставлять у

першому рядку під номером запитання «плюс», якщо погоджуються з твердженням, і «мінус», якщо не погоджуються.

Запитання мають бути підібрані так, щоб на деякі з них без читання тексту можна було відповісти і «вірю», і «не вірю», але сам текст давав правильну відповідь.

Другий рядок таблиці заповнюють у підсумковій частині уроку, коли припущення учнів підтверджуються або ні.

Вірю – не вірю

Запитання	1	2	3	...
Відповідь до читання тексту	-	-		
Відповідь після читання тексту	-	-		

13. ЧИТАННЯ З ПЕРЕДБАЧЕННЯМ

Мета застосування методу та його потенціал

Метод допомагає учням усвідомлювати зміст тексту, зіставляючи власні передбачення з тим, про що йдеться в ньому. Застосовують під час переходу від вступної до основної частини (або в основній частині) уроку перед опрацюванням учнями тексту.

Як організувати роботу

Учитель запрошує учнів прочитати назву та перший абзац тексту й записати дві ідеї, які вони знають з цієї теми.

Потім просить учнів підготувати два запитання, відповіді на які вони сподіваються знайти в цьому тексті.

Далі вчитель пропонує учням прочитати текст і записати відповіді на запитання, коли вони їх знайдуть, та зафіксувати 2–3 ідеї, на які не очікували натрапити в цьому фрагменті.

Учитель організує з учнями загальне обговорення результатів такого опрацювання тексту.

Як працювати з передбаченнями учнів

Більшість методів вступної частини уроку пов'язані з передбаченнями учнів. Уміння передбачати й на основі цього висувати гіпотези й оцінювати альтернативи – один з найважливіших і найцікавіших складників критичного мислення. Якщо замислитися, то правильний прогноз майбутнього – майже єдина запорука нашої оптимальної поведінки в тій або іншій ситуації, що уможливує досягнення бажаного результату. Це вміння потрібне нам щодня: коли купуємо щось і маємо передбачати, чи задовольнить ця річ наші потреби, або в доленосних ситуаціях: що принесе мені зміна роботи, місця проживання чи здобуття другої освіти.

Щоб навчитися / навчити «бачити наперед» бажаний результат або тенденції розвитку ситуації, а також ефективні шляхи розв'язання проблеми в реальному житті, необхідно розібратися, що означає правильно передбачати.

Розумова операція передбачення не проста, вона належить до синтезу. Передбачення вимагає:

- попереднього ретельного аналізу наявної в нас інформації, знань чи досвіду;
- оцінювання результатів аналізу, зокрема, чи достатньо інформації для висновків, чи потрібно зібрати ще;
- формулювання кількох версій відповіді на запитання;
- оцінювання висунутих версій за певними критеріями: підходить чи не підходить саме мені, саме сьогодні;
- обґрунтованого вибору способу дій.

Отже, навчання цього вміння з дидактичного погляду передбачає такі етапи:

- актуалізація опорних знань і уявлень учнів про відкрите чи контроверсійне запитання теми;
- висування ними на цій основі попередніх версій відповіді;
- обґрунтування цих версій.

Після опрацювання нової інформації учні мають зіставити пропоновані версії з інформацією, яку щойно отримали (або з ідеями, які витікають з неї), щоб або підтвердити власні припущення, або спростувати їх, але знову аналізуючи контекст.

Таку роботу організовує й просуває вчитель за допомогою низки запитань перед вивченням теми (або літературного твору).

Наведемо як приклад тему з історії України.

Початок Української революції 1917–1921 рр.

• Що ви про це знаєте? Що ви знаєте про початок Української революції 1917–1921 рр.?

• Як ви думаєте, як можуть розвиватися події? Про що йтиметься на уроці? Як можуть розвиватися події на початку революції? Чому ви так думаєте?

• Як будуть діяти... Чому? Що буде, якщо... Які політичні сили можуть взяти участь у революційних подіях? Чому? Чи зможуть вони вплинути на різні верстви населення? На які саме? Чому? Чи буде хтось чинити спротив революції? Як можуть розвиватися події найближчим часом?

• Чому у вас виникли такі передбачення?

• Яке з них здається вам найбільш вірогідним і чому? Який розвиток подій на початку революції здається вам найбільш вірогідним? Чому?

Далі, аналізуючи з учнями нову інформацію за джерелами протягом уроку, учитель продовжує ставити запитання:

• Які з ваших передбачень збіглися? Які ні?

• Що було для вас неочікуваним?

• Чого ви не врахували?

• Про що варто подумати наступного разу в такій ситуації?

Окрім низки запитань, подібних до наведених вище, формувати в учнів уміння передбачати можна спеціальними методами з технології розвитку критичного мислення, як-от: кошик ідей, передбачення на основі опорних слів, читання з передбаченням, вірю – не вірю тощо. Головне для вчителя при застосуванні цих методів розуміти їх логіку та враховувати методичні деталі того чи іншого методу.

Очевидно, що формування в учнів уміння передбачення на основі їхнього власного досвіду, а не фантазії потребує вдумливої роботи вчителя, дотримання алгоритмів діяльності, описаних вище, та оцінювання цього вміння за спеціальними критеріями.